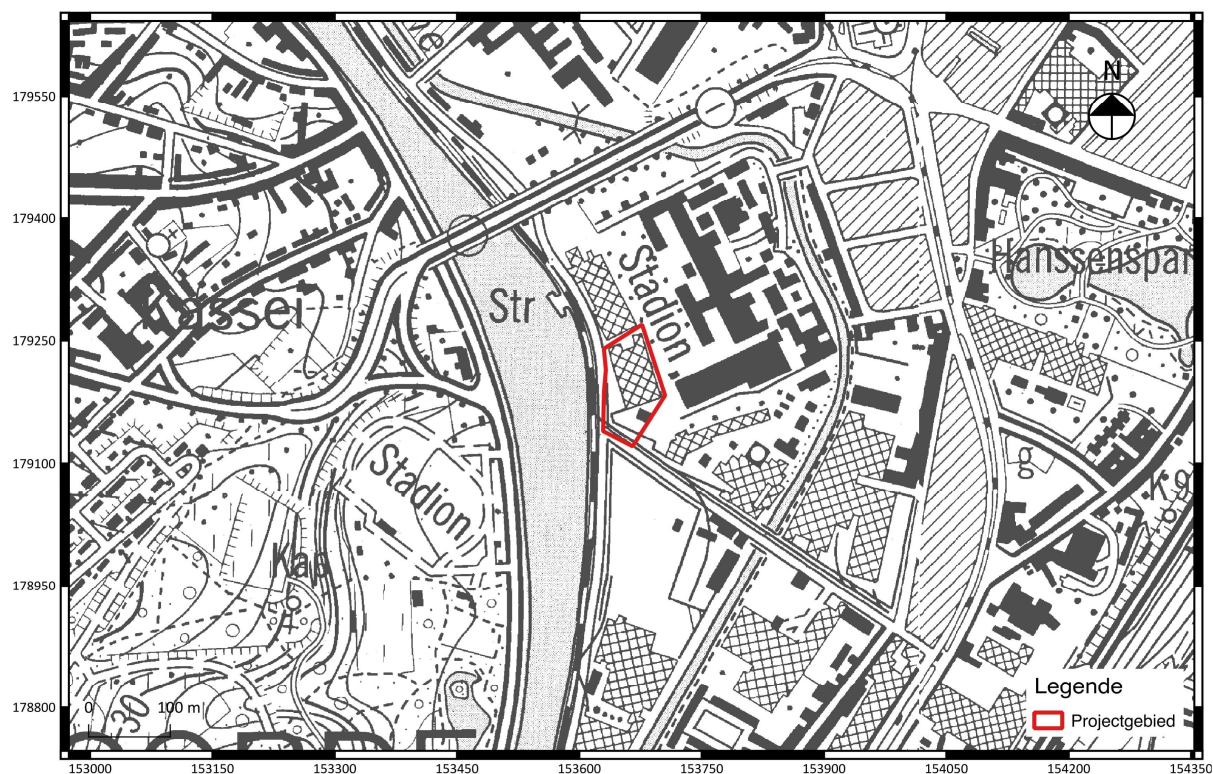

Archeologienota met beperkte samenstelling: Het archeologisch bureauonderzoek aan het kanaalpark te Vilvoorde

Laurane Dupont
Vanessa Vander Ginst

**Archeologienota met beperkte samenstelling : Het
archeologisch bureauonderzoek aan het kanaalpark te
Vilvoorde**

**Laurane Dupont
Vanessa Vander Ginst**

**Tienen, 2017
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota met beperkte samenstelling: Het archeologisch bureauonderzoek aan het kanaalpark te Vilvoorde

Initiatiefnemer:	Westpoort NV
Projectleiding:	Vanessa Vander Ginst
Leidinggevend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst & Laurane Dupont
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2017, Studiebureau Archeologie bvba

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek	p. 3
1.1 Beschrijvend gedeelte	p. 3
1.1.1 Administratieve gegevens	p. 3
1.1.2 Onderzoeksopdracht	p. 5
1.1.3 Werkwijze	p. 9
1.2 Assessmentrapport	p. 9
1.2.1 Bodemopbouw	p. 9
1.2.2 Archeologische voorkennis	p. 11
1.2.3 Bestaande infrastructuur	p. 16
1.2.4 Confrontatie met de geplande werken	p. 17
1.3 Samenvatting	p. 18
 Bijlage	 p. 20

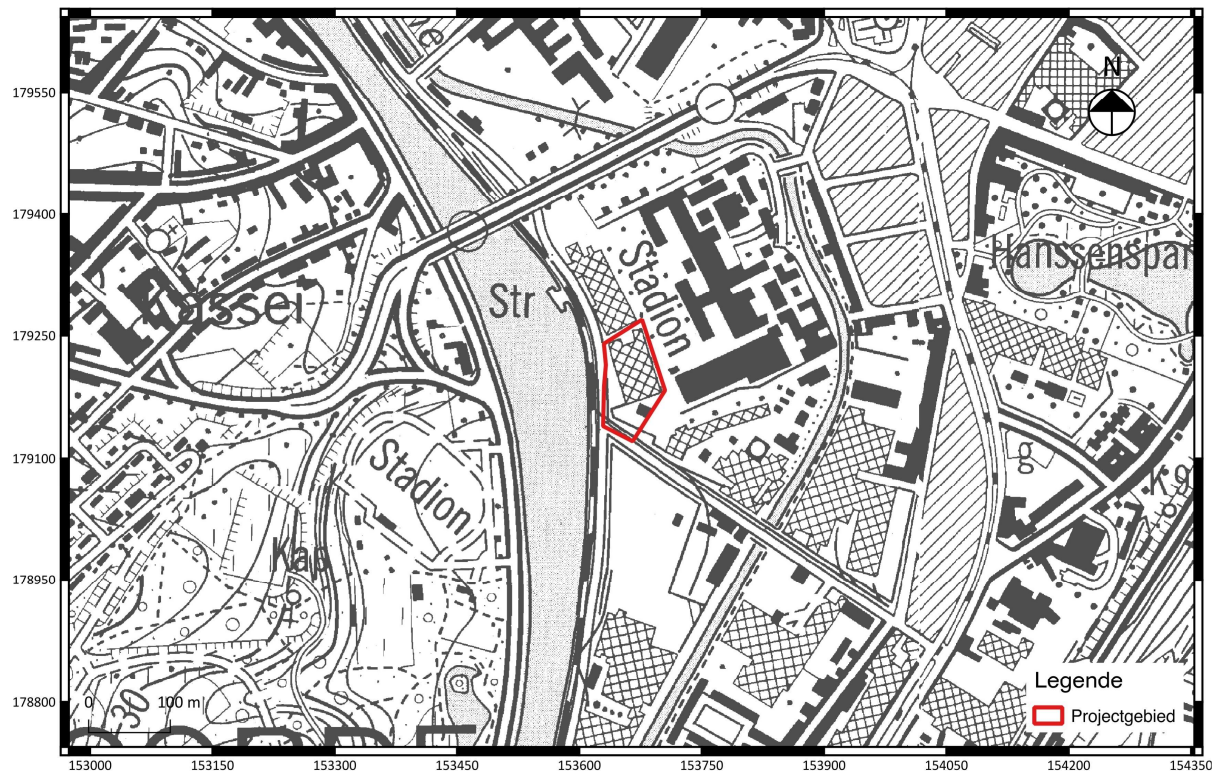

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied².

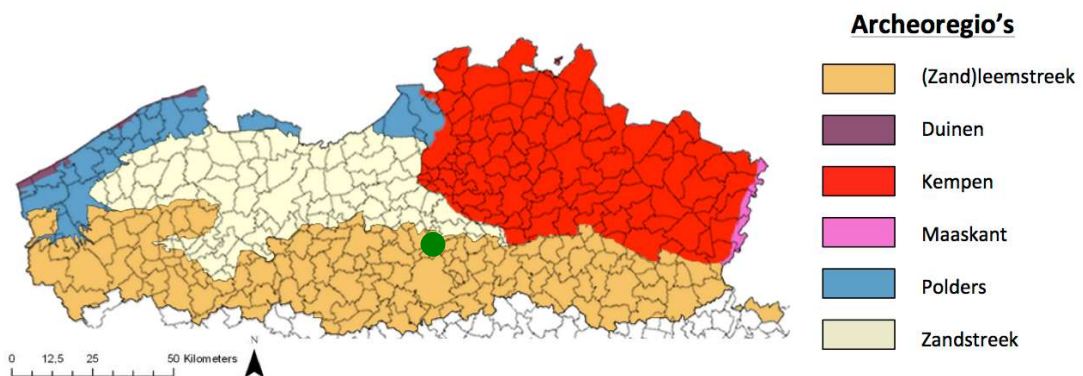

Fig. 1.2: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's³.

² Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

³ Kaart op basis van <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

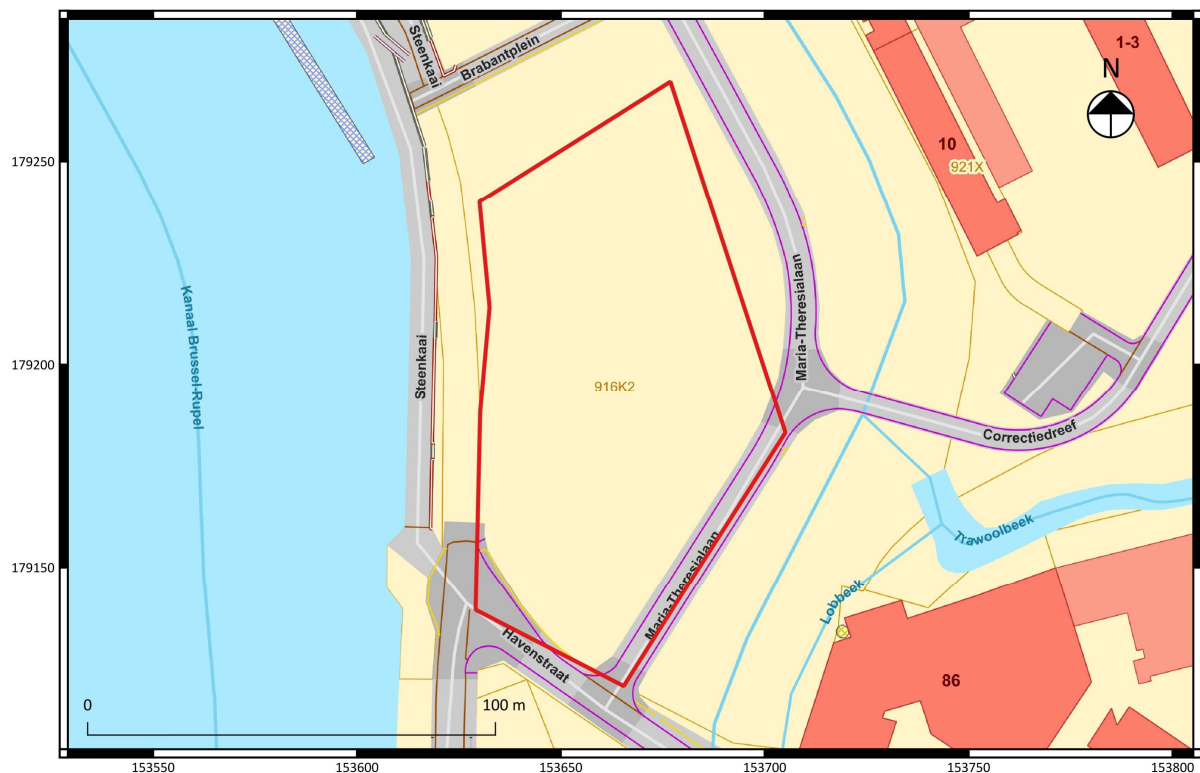

Fig. 1.3: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied⁴.

1.1.2 Onderzoekopdracht

Het archeologisch bureauonderzoek beoogt om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op een terrein, de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen.

De Code Goede Praktijk biedt de mogelijkheid om een nota met beperkte samenstelling (*nota light*) in te dienen indien de confrontatie tussen de toekomstige werken en één doorslaggevend aspect uit de beschrijving van de landschappelijke ligging van het onderzochte gebied, de historische beschrijving, of de bespreking van het onderzochte gebied in zijn archeologische kader aantoon dat:

- 1° met aantoonbare zekerheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein, of;
 - 2° de toekomstige werken met aantoonbare zekerheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, of;
 - 3° verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken met aantoonbare zekerheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst;
- en er dus geen verdere maatregelen nodig zijn, dan mag de rapportering over het bureauonderzoek van het terrein beperkt blijven⁵.

⁴ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

⁵ Code Goede Praktijk 12.5.3.3

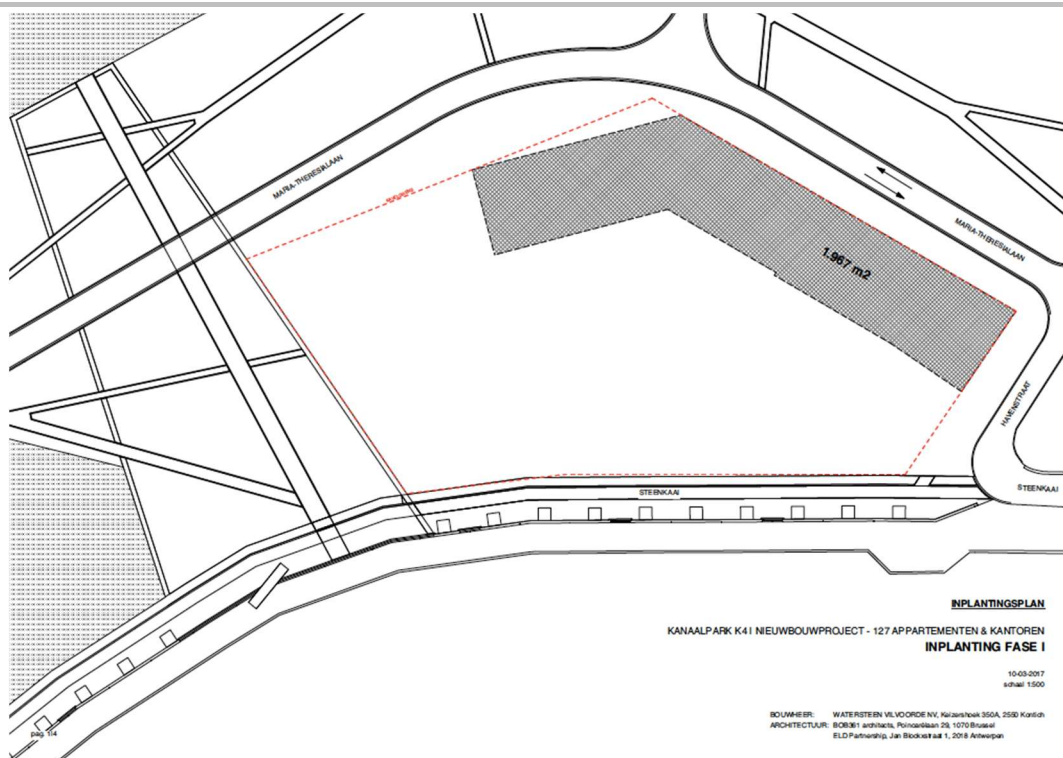

Fig. 1.4: Ontwerpplan van de geplande werken⁶.

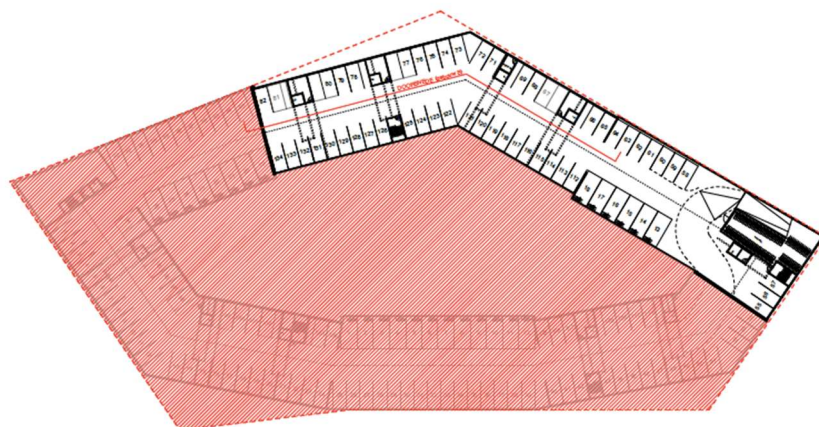
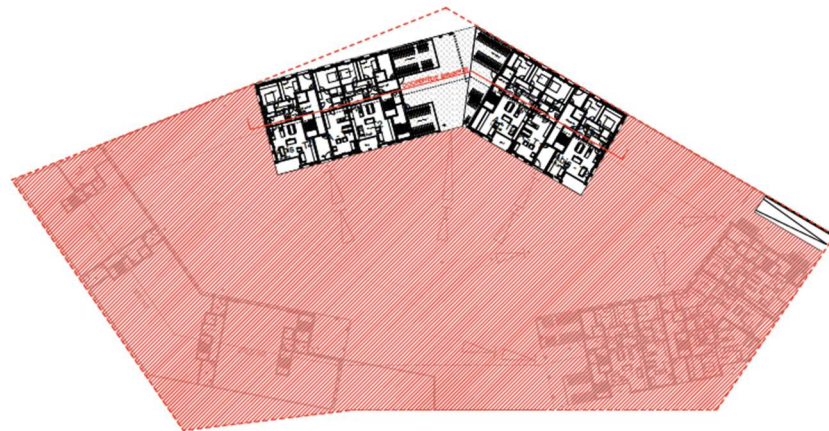

Fig. 1.5: Ontwerpplan niveau -1.

⁶ Alle plannen werden opgemaakt door ©BOB361 architects & ELD partnership, originelen in bijlage.

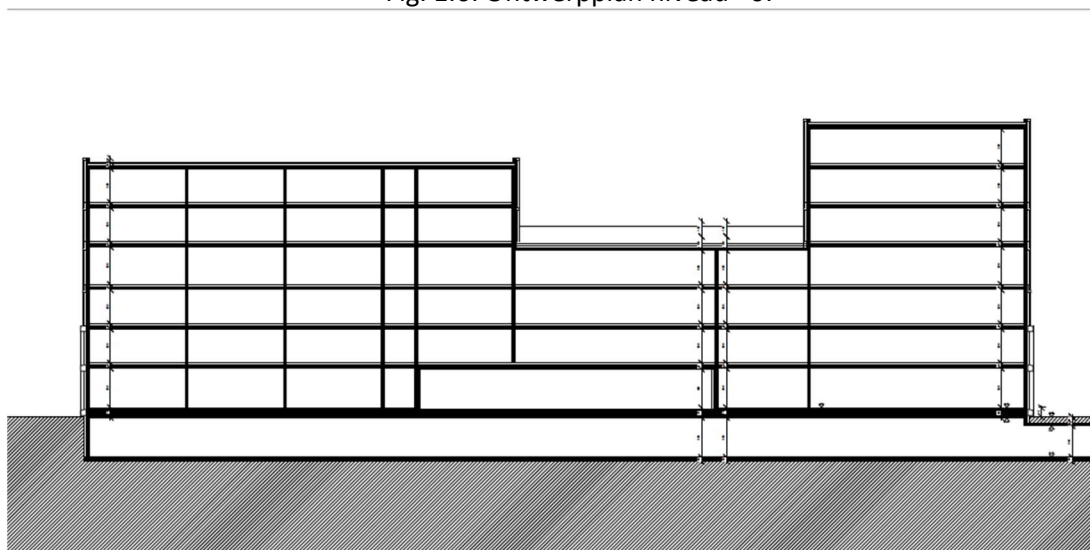

pag 314

NIVEAU +0
KANAALPARK K41 NIEUWBOUWPROJECT - 127 APPARTEMENTEN & KANTOREN
INPLANTING FASE I
10-03-2017
schaal 1:500

BOUWHEER: WATERSTEEN VILVOORDE NV, Krijzenhoek 350A, 2550 Kortrijk
ARCHITECTUUR: BORSEI architecten, Pioniersplein 29, 1070 Brussel
ELD Partnership, Jan Blockstraat 1, 2018 Antwerpen

Fig. 1.6: Ontwerpplan niveau +0.

pag 414

DOORSNEDE (GEBOUW B)
KANAALPARK K41 NIEUWBOUWPROJECT - 127 APPARTEMENTEN & KANTOREN
INPLANTING FASE I
10-03-2017
schaal 1:200

BOUWHEER: WATERSTEEN VILVOORDE NV, Krijzenhoek 350A, 2550 Kortrijk
ARCHITECTUUR: BORSEI architecten, Pioniersplein 29, 1070 Brussel
ELD Partnership, Jan Blockstraat 1, 2018 Antwerpen

Fig. 1.7: Terreindoorsnede gebouw B.

Beschrijving geplande werken:

Op basis van de informatie van de initiatiefnemer bestaan de geplande werken uit een eerste fase van een nieuwbouwproject van 127 appartementen en kantoren (fig. 1.8). Fase 1 van het project, wat het onderwerp vormt van deze archeologienota, betreft de inplanting van één volledig onderkelderde bouwblok van 7 bouwlagen. De ondergrondse parkeergarage heeft een oppervlakte van 1.967 m² en is groter dan de bovengrondse bouwblok. De parkeergarage wordt aangelegd op een diepte van ca. 3,10 m onder het maaiveld.

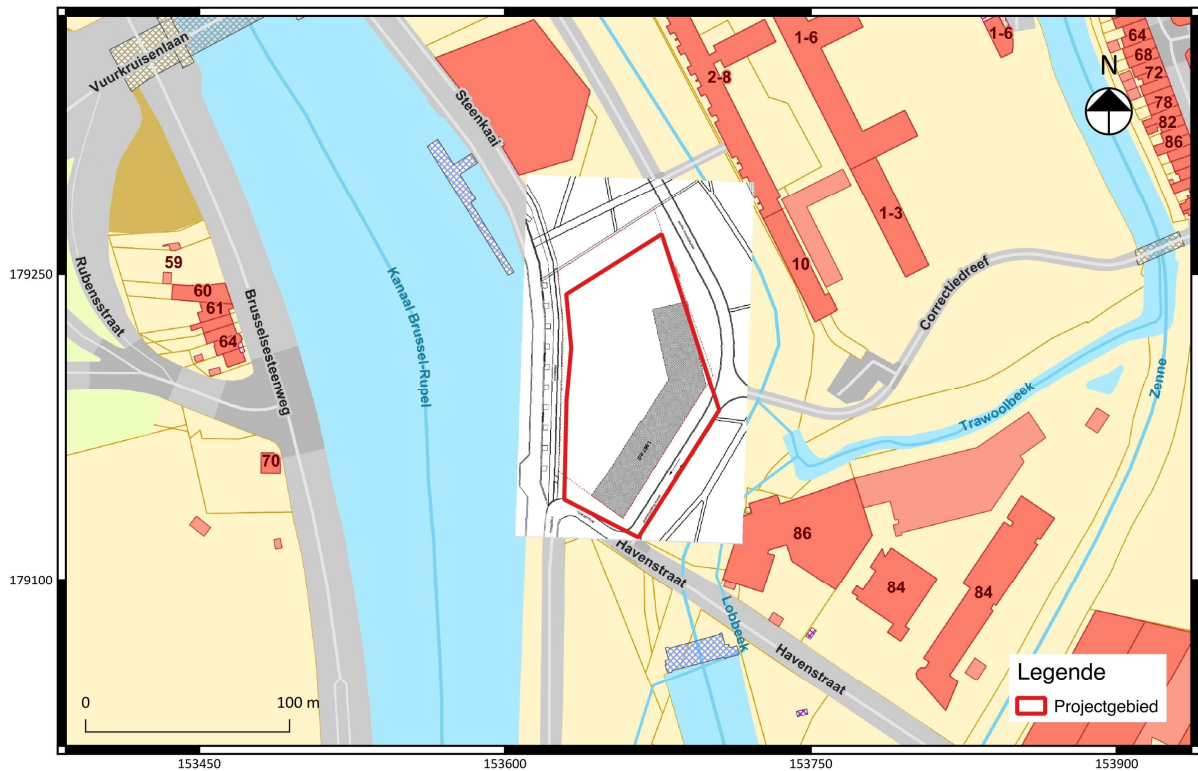

Fig. 1.8: Inplanting van de werken in het projectgebied⁷.

Doorslaggevend aspect:

Het doorslaggevend aspect dat in aanmerking komt om deze nota met beperkte samenstelling te verantwoorden is dat er met aantoonbare zekerheid geen archeologisch erfgoed meer aanwezig is op het terrein. Het terrein was namelijk voorheen bebouwd met industriële gebouwen. Na afbraak werd het terrein volledig afgegraven en gesaneerd.

Het terrein ligt bovendien ingeklemd tussen het kanaal Brussel-Rupel en de ingekokerde Zenne. De graafwerken voor aanleg van het kanaal en de inkokering van de Zenne brachten allicht ook de nodige verstoringen teweeg op delen van het projectgebied.

⁷ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV), ©X, originele in bijlage.

1.1.3 Werkwijze

Voor het bureauonderzoek in het kader van een nota met beperkte samenstelling waarbij met aantoonbare zekerheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein; het onderzoek in functie van de werken met aantoonbare zekerheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst en met aantoonbare zekerheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, werden de reeds uitgevoerde archeologisch onderzoeken en de bodemopbouw ruimtelijk en inhoudelijk geconfronteerd met de aanwezige infrastructuur en de geplande werken.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Bodemopbouw

De bodemkaart toont voor het projectgebied en de onmiddellijke omgeving de volgende bodemseries (fig. 1.9):

- OB: Bebouwde zone
- OT: Sterk vergraven gronden
- AbB(o): Droge leembodem met textuur B of structuur B horizont
- Aba0 en Aba: Droge leembodem met textuur B horizont
- AbpO: Droge leembodem zonder profiel
- AcpO: Matig droge leembodem zonder profiel

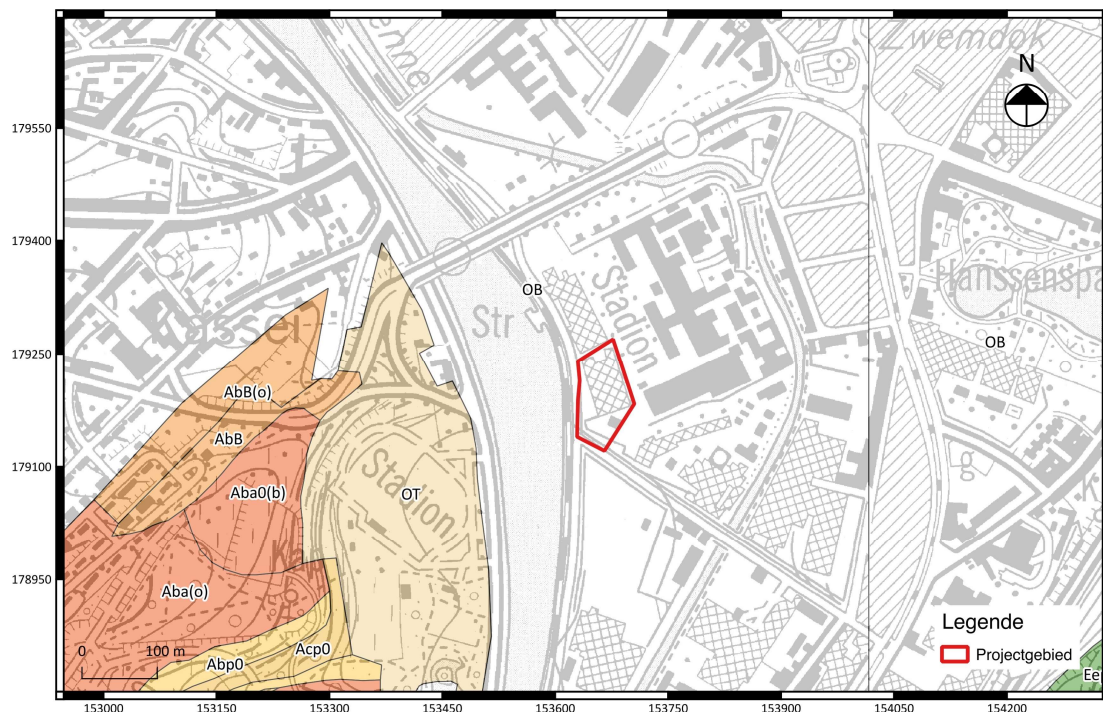

Fig. 1.9: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied⁸.

⁸ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

Het projectgebied valt binnen de bebouwde zone (OB) en is bijgevolg niet gekarteerd. In de onmiddellijke omgeving van het projectgebied komen sterk vergraven (OT) gronden voor.

Op basis van de quartair geologische kaart (fig. 1.10) situeert het projectgebied zich in de alluviale vlakte (fig. 1.10/3a) van de Zenne.

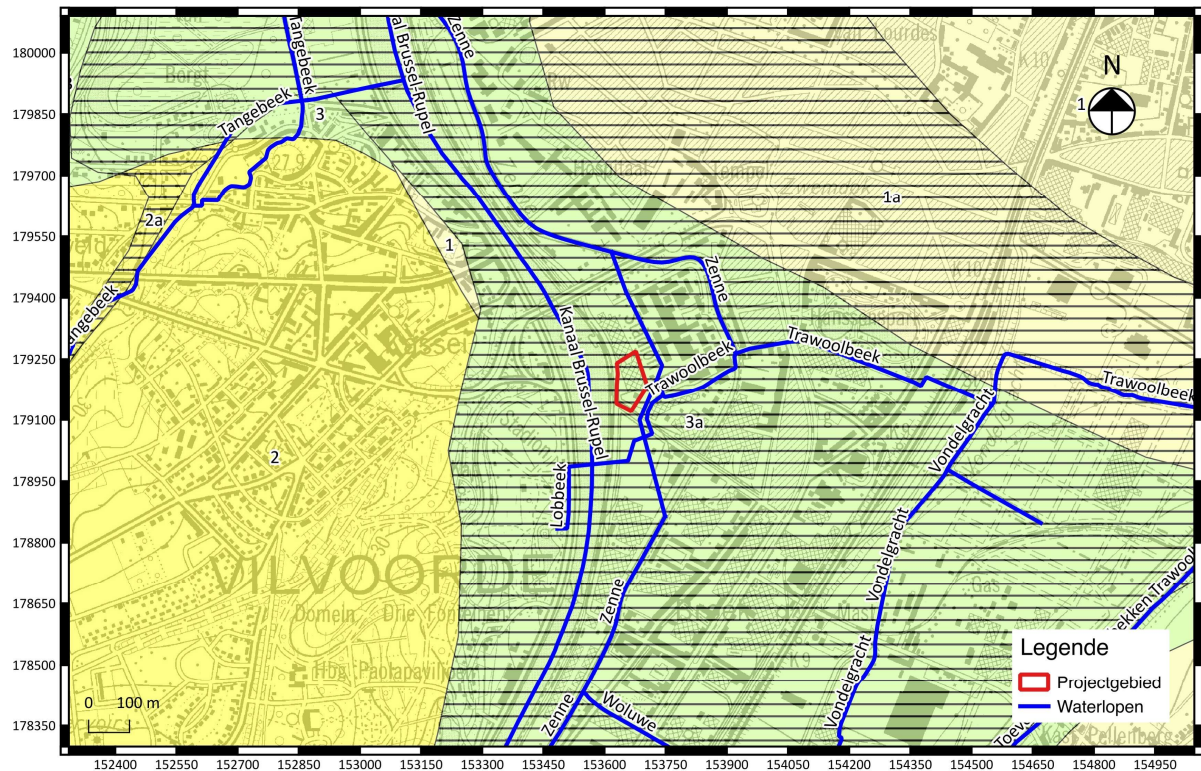

Fig. 1.10: Quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

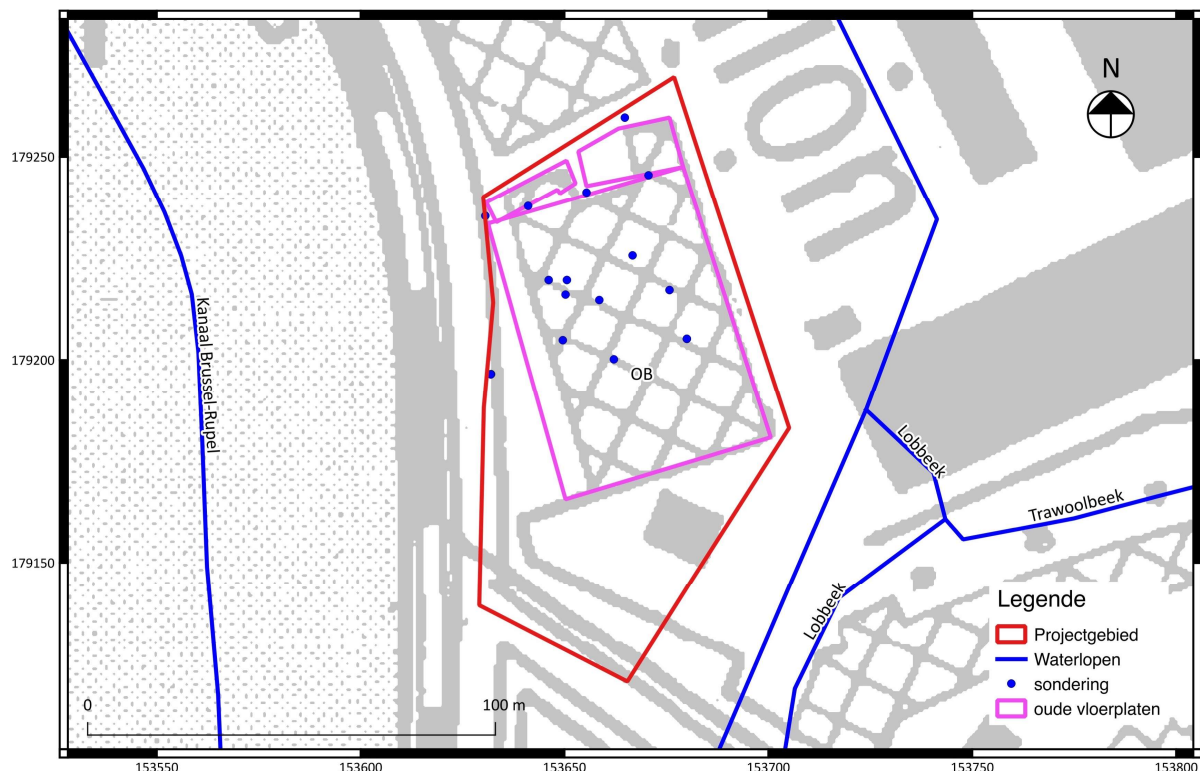

Fig. 1.11: Topografische kaart met aanduiding van de sonderingen en het projectgebied

In 2002 werd door Studiebureau-Talboom nv een beschrijvend bodemonderzoek⁹ uitgevoerd op een terrein van NV Zeekanaal en watergebonden grondbeheer Vlaanderen, waaronder het huidige projectgebied valt. Op het terrein bevonden zich de gebouwen waar tot 1994 door ex-Euro-Union-Metal op- en overslag van metalen plaatsvond. Daarvoor werden de gronden door N.V. Sobelag gebruikt voor het drogen van steenkool en de fabricage van briquetten. De boringen en grondstaalnames (fig. 1.11) werden uitgevoerd in een periode tussen april en juni 2001. Uit dit onderzoek kunnen een aantal zaken worden afgeleid:

- Op een deel van het projectgebied waren op het moment van het onderzoek nog betonnen en bakstenen vloerplaten van de vroegere gebouwen (roze zone op fig 1.11).
- In de zone van het projectgebied werd onder het huidige maaiveld steenkoolgruis en puin tot op ca. 2 m diepte aangetroffen. Onder de beton en puinlaag bevindt zich afwisselend, zand en naarmate dichter bij het kanaal, klei. Ook de dieper liggende lagen bevatten puin.
- Op het terrein bevindt zich een ondergrondse olietank.

De inmiddels uitgevoerde saneringswerken werden geschat op het afgraven van 6025 m³ vervuilde grond en het afgraven van de bovenste halve meter puin wat geschat werd op 3600 m³ puin.

1.2.2 Archeologische voorkennis

Het projectgebied situeert zich tussen verschillende archeologisch gekende locaties die terug te vinden zijn op de CAI (Centrale Archeologische Inventaris) (fig. 1.12). Ten oosten van het projectgebied bevindt zich de historische stadskern van Vilvoorde (CAI140042) waarvan het tracé van de

⁹ Studiebureau Talboom nv 2002: beschrijvend bodemonderzoek. ex-Euro Union Metal, 101.016 ZK Vilvoorde.

middeleeuwse stadsomwalling (CAI207828) de grens vormt. Binnen deze stadskern werden verschillende CAI-locaties geregistreerd gaande van de middeleeuwen tot de Nieuwe Tijd die gegenereerd zijn door middel van kaartstudies en archeologische opgravingen.

Aanpalend aan het projectgebied, net buiten de historische stadskern, bevindt zich de locatie van het voormalige Tuchthuiscomplex van Vilvoorde dat nu bestemd is voor diensten van de stad Vilvoorde en een aantal verenigingen (CAI20073)¹⁰. Het Tuchthuis werd gebouwd in 1776 als staatsgevangenis maar werd ook gebruikt als hospitaal en opvangtehuis voor bedelaars. De militaire overheid maakte er in 1871 een correctiehuis van en later een kazerne voor karabiniers.

Deze site bevindt zich deels op de locatie van de hertogelijke burcht.

Aan de overzijde van het kanaal bevinden zich nog enkele CAI-locaties die betrekking hebben op het Romeins en middeleeuws verleden van de omgeving. Het betreft de vondst van een Romeinse muntschat (CAI5230), een versterking uit de Late-IJzertijd of vroeg-Romeinse periode (CAI 3207), een opgegraven houten constructie uit de middeleeuwen (CAI102) en het middeleeuwse Ter Tommenhof (CAI10079)¹¹.

De zone van het Kanaal Brussel-Rupel werd aangeduid als zone waar geen archeologie meer te verwachten valt.

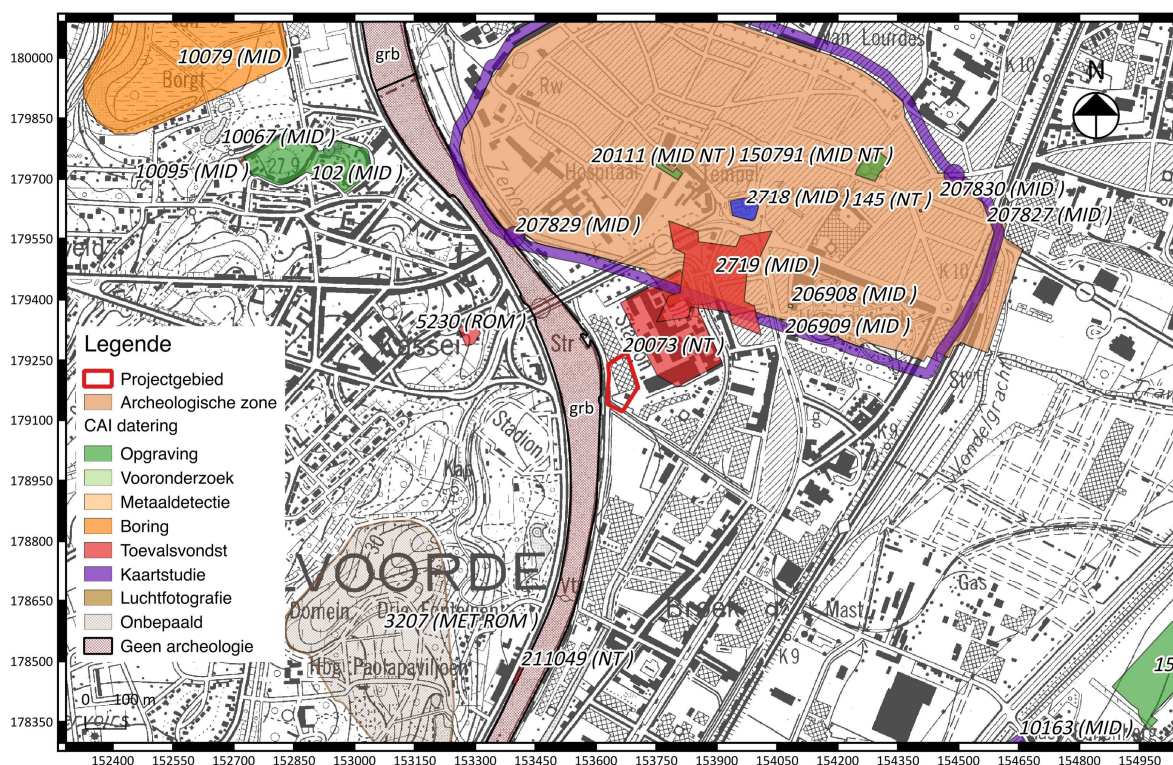

Fig. 1.12: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied¹².

Op de geraadpleegde historische kaarten, de kaart van Ferraris (1771-1777) en de kaart van Vandermaelen (1846-1854), is duidelijk dat het projectgebied zich buiten de stadsomwalling van

¹⁰ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/20073>
<https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/70576>

¹¹ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/10079>

¹² Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

Vilvoorde bevond in een zone die als (drassig) weiland wordt aangeduid (fig. 1.13 en 1.14). Wellicht was deze zone, gelegen tussen het kanaal en de Zenne, te nat voor akkerbouw. Op beide kaarten is ten noordoosten van het projectgebied het tuchthuis afgebeeld. Het projectgebied lijkt gedeeltelijk te overlappen met de zuidwesthoek van het tuchthuis. Het georefereren wordt echter wat bemoeilijkt door de inmiddels sterk veranderde omgeving van het projectgebied.

Met de rechte trekking van de Zenne werd het zuidelijk deel van het tuchthuis, dat mogelijk een kleine overlapping had met het tuchthuis, afgebroken (lichtblauwe stippellijn op fig. 1.15).

Op topografische kaarten uit 1961 en 1996 (fig. 1.16 en 1.17) is de inplanting van het gebouwencomplex van Euro-Union-Metal reeds te zien. Het meest zuidelijke gebouw is te situeren binnen de contouren van het projectgebied.

Fig. 1.13: Uittreksel uit de kaart van Ferraris (1777) met situering van het projectgebied¹³.

¹³ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

Fig. 1.14: Uittreksel uit de kaart van Vandermaelen (1846-1854) met situering van het projectgebied¹⁴.

Fig. 1.15: Inplantingsplan tuchthuis (uit: Sint-Lukasarchief 2001: Bouwhistorische studie: Het tuchthuiscomplex in Vilvoorde. Deel 2: Fotoreportage (Studie i.o.v. het College van Burgemeester en Schepenen van de stad Vilvoorde)

¹⁴ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

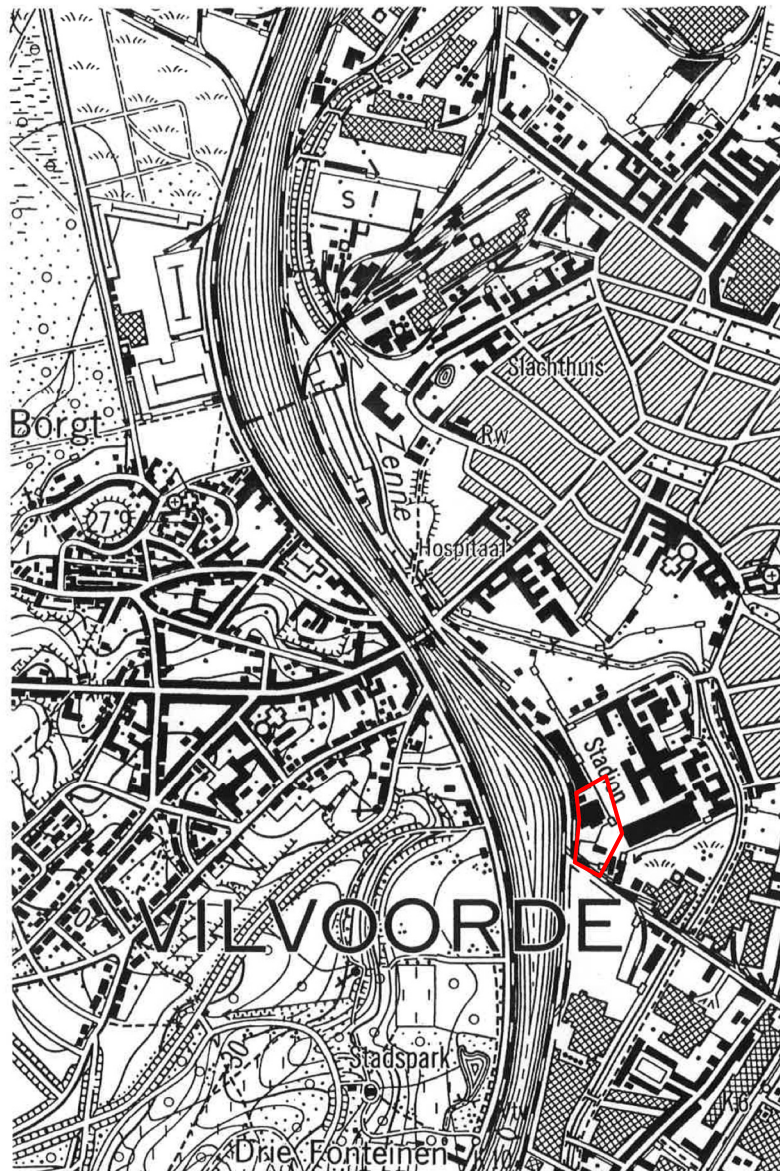

Fig. 1.16: Uittreksel uit een topografische kaart van 1961 met situering van het projectgebied¹⁵.

¹⁵ Bron: Sint-Lukasarchief 2001: Bouwhistorische studie: Het tuchthuiscomplex in Vilvoorde. Deel 3: Bijlagen (Studie i.o.v. het College van Burgemeester en Schepenen van de stad Vilvoorde)

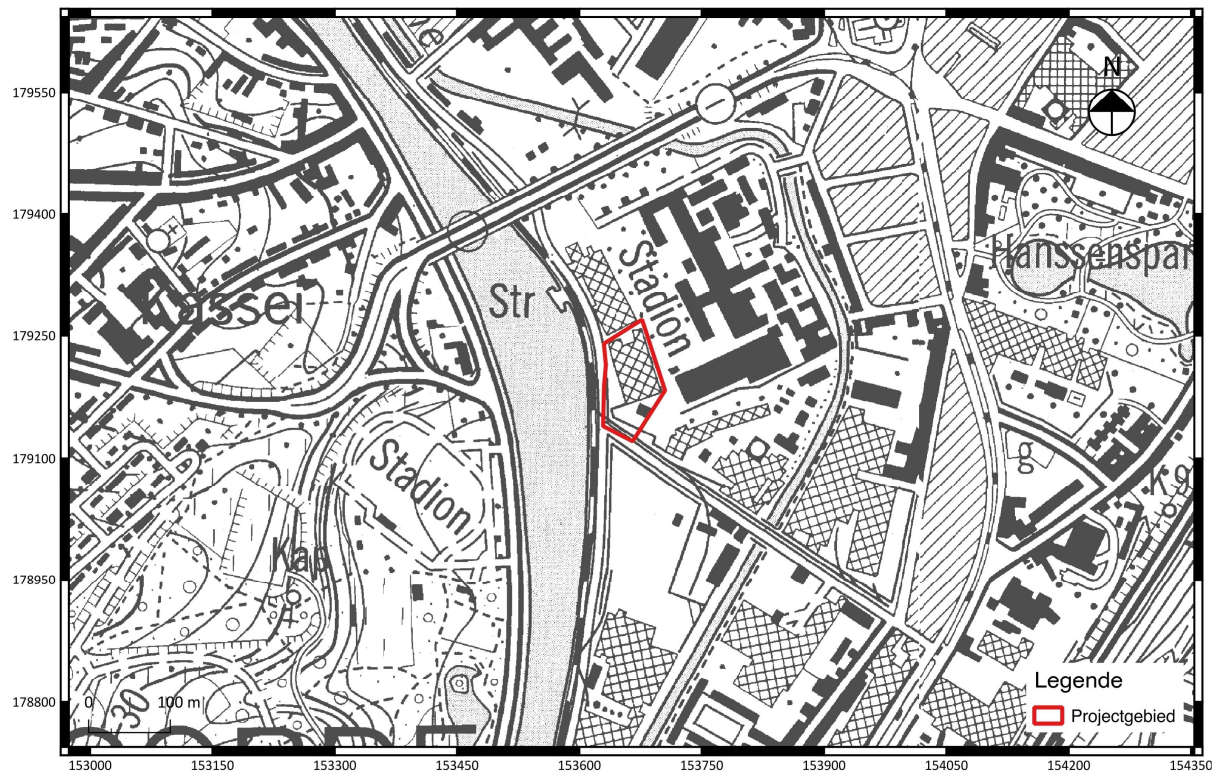

Fig. 1.17: Uittreksel uit een topografische kaart van 1996 met situering van het projectgebied¹⁶.

1.2.3 Bestaande infrastructuur

De bestaande infrastructuur bestaat uit braakliggend terrein beperkt begroeid met een bomenrij (fig. 1.18). Het terrein wordt in het zuiden en oosten omsloten door de recent aangelegde Havenstraat en Maria-Theresialaan en in het westen door de Steenkaai en het kanaal Brussel-Rupel.

¹⁶ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

Fig. 1.18: Luchtfoto uit 2016 met aanduiding van het projectgebied¹⁷.

1.2.4 Confrontatie met de geplande werken

De geplande werken bestaan uit een eerste fase van een nieuwbouwproject van 127 appartementen en kantoren. Deze 1ste fase van het project, wat het onderwerp vormt van deze archeologienota, betreft de inplanting van één volledig onderkelderde bouwblok van 7 bouwlagen. De ondergrondse parkeergarage heeft een oppervlakte van 1.967 m² en is groter dan de bovengrondse bouwblok. De parkeergarage wordt aangelegd op een diepte van ca. 3,10 m onder het maaiveld.

Het terrein was voorheen bebouwd met industriële gebouwen. Na afbraak werd het terrein volledig afgegraven en gesaneerd. Het terrein ligt bovendien ingeklemd tussen het kanaal Brussel-Rupel en de ingekokerde Zenne. De graafwerken voor aanleg van het kanaal en de inkokering van de Zenne brachten allicht ook de nodige verstoringen teweeg op delen van het projectgebied. Met de rechtttrekking van de Zenne werd het zuidelijk deel van het tuchthuis afgebroken, dat voorheen volgens de Ferrariskaart en de Vandermaelenkaart mogelijk een kleine overlapping had met het tuchthuis.

¹⁷ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

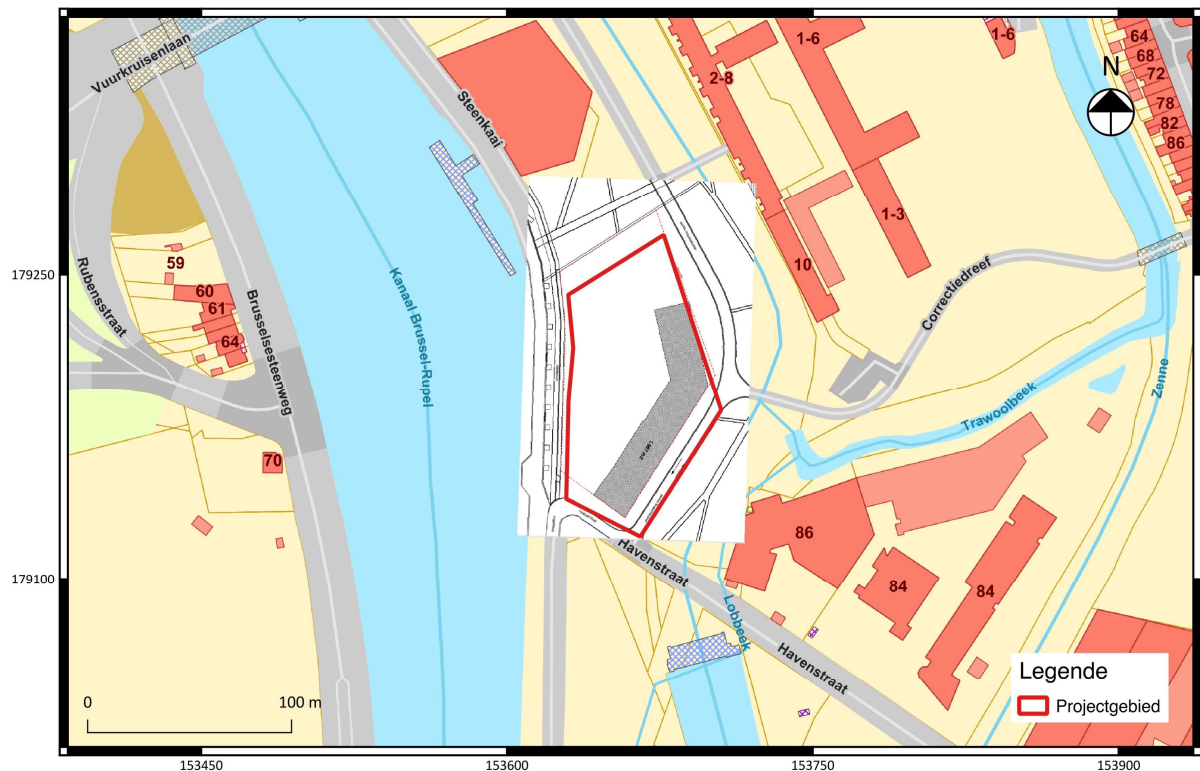

Fig. 1.19: Inplanting van de werken in het projectgebied¹⁸.

1.3 Samenvatting

Voor de bouw van een appartementsblok met ondergrondse parkeergarage dient er een inschatting gemaakt te worden van het archeologisch potentieel.

Het terrein was voorheen bebouwd met industriële gebouwen. Na afbraak werd het terrein volledig afgegraven en gesaneerd.

Het terrein ligt bovendien ingeklemd tussen het kanaal Brussel-Rupel en de ingekokerde Zenne. De graafwerken voor de aanleg van het kanaal en de inkokering van de Zenne brachten allicht ook de nodige verstoringen teweeg op delen van het projectgebied. Met de rechtekking van de Zenne werd het zuidelijk deel van het tuchthuis afgebroken, dat voorheen volgens de Ferrariskaart en de Vandermaelenkaart mogelijk een kleine overlapping had met het tuchthu

¹⁸ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

Bijlage